

הרב יובל חסיד

חזרה מסיכום בעל פה בקבלה לעבודה

שאלה

הודיעו לי על קבלתי לעבודה, ונאמר לי שלאחר שיפטרו את מי שנמצא כרגע בתפקיד, יתאמו אתי את מועד תחילת העבודה. לאחר שפיטרו את אותו עובד, המעסיק חזר בו מקבלתי לעבודה, שכן המעסיק שינה את פרופיל המועמד והוא מעוניין כעת באישה מנהלת חשבונות ולא ברואה חשבון. לטענת המעסיק, הסיבה העיקרית לשינוי היא שהוא מעוניין באישה ולא בגבר, שכן לשיטתו אישה תהיה נאמנה יותר למקום העבודה ותישאר בו זמן רב. יש לציין שאינני עובד זה כמה חודשים. כמו כן מאז ההודעה על קבלתי לעבודה עד להודעה שדוחים אותי עבר חודש, שבמהלכו סירבתי לשתי הצעות עבודה וכן הפסקתי לחפש עבודה, ומשכך איבדתי זמן יקר. האם מגיע לי פיצוי על דחייתי בטענה לא מוצדקת (אפליה)? האם מגיע לי פיצוי על חודש שלם שבו לא חיפשתי עבודה ודחייתי הצעות? האם מגיע לי פיצוי על עגמת הנפש, שכן הודעתי לאנשים בסביבתי שהתקבלתי לעבודה, ובסופו של דבר אינני מתחיל לעבוד? מדובר על צער רב, שכן גם כך זוהי תקופה לא פשוטה.

הקדמה

אי אפשר לענות בדיני ממונות ללא שמיעת שני הצדדים, וללא בירור מדוקדק של כל הפרטים הנוגעים לתביעה, כגון במקרה שלפנינו. אין די מידע על הצעות העבודה שקיבלת – עד כמה הן היו על סף סיכום, ועד כמה לא הייתה אפשרות למצוא עבודה אחרת, ולא שמענו כלל את טענות המעביד ואת הסיבה שבגינה החליט לא להעסיק אותך. לפיכך כל מה שנאמר להלן הוא באופן כללי, עד שהעניין יובא לבירור מסודר בפני בית דין.

א. חיוב המעסיק לשלם על חזרתו מהעסקת עובד

הגמרא (בבא מציעא עו"ב) חייבה מעסיק לשלם לעובדים שהוא פיטר או שהבטיח להעסיק וחזר בו. התשלום הוא שכר מלא, בניכוי מה שהפועל היה מוכן להפחית כדי לנוח ולא לעבוד ('פועל בטל'). בגמרא מדובר על מקרה שבו העובדים כבר הלכו

לעבודתם. במקרה שבו העובדים לא הלכו, יש שתי גישות מרכזיות בראשונים לחייב את המעסיק:

(1) חיוב מדין 'מזיק' – התוספות (ב"מ שם, ד"ה אין) כתבו שיש חיוב מדיני נזיקין (גרמי). החיוב נובע מכך שנגרם להם הפסד כאשר דחו הצעות עבודה נוספות,¹ וכן פסק ה'שלחן ערוך' (חו"מ סי' שלג סעי' ב):

בד"א שאין להם עליו אלא תרעומת בשלא הלכו דווקא בשלא היו יכולים להשכיר עצמם אמש כששכרם בעה"ב, אבל אם היו נשכרים אמש ועכשיו אינם נשכרים כלל הרי זה כדבר האבוד להם ונותן להם שכרם כפועל בטל.

(2) חיוב מדין 'ערב' – מהריטב"א² ומהמהרשד"ם³ עולה שחל על המעסיק חיוב לפועל כיוון שסמך עליו, בדומה למה שמצאנו בדין ערב המתחייב למלווה כיוון שסמך עליו. 'פתחי החושן'⁴ הסביר שאף התוספות מודים למהרשד"ם, במקרה שבו הייתה עבודה מזומנת לפניו ממש, והוא נמנע מלקחתה בגלל בקשתו של המעסיק. ניתן להעלות נפקא מינא בין ההסברים: אם החיוב הוא מדין 'ערב' – המעסיק יצטרך לשלם שכר מלא, בעוד אם החיוב הוא מדין 'מזיק' – יצטרך לשלם רק כפועל בטל. אך ניתן לדחות ולומר שערבות המעסיק הייתה רק על ההפסד שייגרם לו, וההפסד שנגרם הוא מצומצם להפסד כפועל בטל, וכך עולה מדברי הריטב"א שדיבר מפורשות על חיוב כפועל בטל. לכל השיטות חיוב התשלום קיים רק אם לא מצאו חלופת העסקה, אבל אם מצאו כזו – אין עילה לתביעה.

ב. משך הזמן שצריך לשלם עליו

חיוב התשלום הוא על משך השכירות: אם שכרו ליום – תשלום יומי, ואם לשנה – תשלום שנתי. אם לא קבעו זמן, כתב ה'חזון איש'⁵ שאם השכר הוא חודשי, התשלום צריך להיות בעבור חודש, ואם יש מנהג למקום הולכים אחריו. לעומת זאת ב'אגרות משה'⁶ כתב שאם לא קבעו זמן, הרי זה כמי ששכרו לעולם.⁷ כמוכן, אם ביכולתו למצוא עבודה, אזי המעסיק פטור.

1. ועי' קצות החושן, סי' שלג ס"ק ב; נתיבות המשפט, ביאורים סי' שלג ס"ק ג.
2. ריטב"א, בבא מציעא עה ע"ב ד"ה להביא.
3. שו"ת מהרשד"ם, יו"ד סי' ר"ה.
4. פתחי חושן, שכירות פרק י הערה י.
5. בבא קמא סי' כג אות ב.
6. אגרות משה, חו"מ סי' ע"ה.
7. וראה דיון על כך בפתחי החושן, שכירות פרק י הערה א.

ג. חיוב על עגמת נפש

בדרך כלל אין חיוב על עגמת נפש אלא על צער הגוף, כגון תשלומי צער בחובל בחברו, או בושת במבייש חברו, ואפילו על דברים אלו אין דנים בימינו.⁸ אמנם יש מקרים מסוימים מאוד שיש בהם דיון על חיוב עגמת נפש,⁹ אך במקרה דנן לא נראה שיש מקום לחייב בזה.

מסקנה

א. דחיית העובד בטענה שאינה מוצדקת היא עילה לתביעת תשלום כפועל בטל.
 ב. אם הייתה הצעת עבודה קונקרטית שנדחתה עקב כך, יש לחייב לדעות מסוימות תשלום מלא. אמנם ייתכן לומר שגם המהרשד"ם הדן שם במקרה של עובד שעבד בכל מקרה, ובכל אופן לא היה בטל אלא נמנע מלקבל עבודה בשכר יותר גבוה בגלל הבטחת המעסיק הנוכחי שיעלה את שכרו, ולכן משלם לו את מלוא השכר שהפסיד, אבל מי שלא עבד, הערבות הייתה רק על ההפסד שנגרם, והוא מקבל שכר כפועל בטל, ולא יותר מכך.

ג. על עגמת נפש אין לחייב.

8. שו"ע, חו"מ סי' א סעי' ב.

9. עי' הרב יעזר אריאל, תחומין יד מעמ' 152; הרב צבי ליפשיץ, תחומין כ מעמ' 388; הרב חיים שאנן, שורת הדין ו מעמ' קעד.